

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalımı!*

Nietzsche

Cilt VI. 1 Eylül 1929. Sayı : 138

Musahaba

Kendi kendine inanmayanlar

Aramızda sık sık tesadüf edilen bir tip vardır. Bunlar kendi yaptıklarıyla kendileri alay ederler, iştirak eylediği işleri kendileri de beğenmezler, kendileriyle beraber olanlar da nefisleri gibi bunların istihza mevzuudur. Ne yapıyorsunuz? diye sorduğunuz zaman “ne yapalım birader, gösterişle meşgulüz,” derler. Bunlara göre hayat mütemadiyen aldatmaktan, aldatır olduğunu söylemekten ibarettir. Bu gibiler garip bir hava yabalar: Onların zehirledikleri yerlerde vazife duygusu yoktur. Dayanılacak, üzerinde durulacak, müdafaa olunacak fikir mevcut değildir. Hiç bir şeye hatta kendilerine de inanmazlar. Etrafa bakan dikkatli bir göz aramızda bu nevi insanların çoğaldığını görür.

Cürüm işleyenlerden nefret ederiz, çünkü her cürüm içtimaî

tesanüde karşı gelmektir. Halbuki bu söylediğim insanlar “hayat,”ın hiç bir ahlâkî kıymetini kabul etmezler. Onlarca vazife diye inanılacak ve takip edilecek bir yol düşünülemez. Nefisleri gibi cemiyet te aldatma ile gıdalanır. Bunlara göre son zamanlarda çok söylenen bir tabirle bütün işler bir “katakulli,” den ibarettir. Bunların nazarında vazife ve millî cemiyete bağlanma duygusu mevcut değildir. Bu tiplerin çoğalması cürümlerin artmasından fazla cemiyeti hırpalar, onun için bu tip insanların çoğalmasından daha çok korkmalıyız.

Bu gibilerle mücadele için ne yapmalı? birinci derecede yapılacak şey bu insanların takbihle, hatta nefretle karşılanmasıdır. Nefsini alay mevzuu yapanlar bu kadar, küçülmüş ve razı olanlar, yaptığı işe ve vazifeye inanmayanlar hayatın

manevî ve ahlakî kıymetine ehemmiyet vermiyenlerdir. İnsanlığa hiç bir yararlığı dokunmayacak olan bu kimse erin cemiyeti bozmamalarına çalışmak herkes için bir vazifedir.

Bu günün Maarif adamlarına düşen mühim işte gençleri böyle bir hale düşmekten korumak olmalıdır.

Gençlere anlatmalıyız ki hayata esaslı kıymeti veren en mühim âmil vazifeye bağlanmaktır.

Kendine bir yol açmağı, o yolda zevkle, imanla çalışmağı bilmeyen insanlar, yorgunluğunu yaptığı işin iyiliğiyle unutmayanlar hakikî saadet nedir, bilemezler. Gençlere böyle bir ahlakî yaşayış zevkini veriniz, artık kendi kendine inanmayan, yaptığıyla alay eden insanlar göremezsiniy.

Mehmet Emin

Temaşa bahisleri:

Figaro'nun izdivacı

Louis XVI, bu komedi kendisine okunduğu zaman, "Bunu oynamadan evel Bastille kale-sinin yıkılması lâzım gelirdi!", demişti.

108 inci temsilinde Bastille hâkile yeksan oldu.

İstanbul'da Fransız tiyatrosunda bu kış mevsimi dekordan sarfınazar - bedayise-ver ruhları tatmin edecek surette geçti. Charlotte Lyses, Barbe Bleue'nün sekizinci zevcesin kendine has zarif ve canlı tarzda temsil etti. Huguette ex Duflos'nun hüsnü anını, tuvaetlerini görmek için halk tehalük ile şıtap etti.

Magador operetleri en meşmum çehreleri aydınlatı-cak mahiyette idi. Zamanın güz de-san'atkârı, Mme. Piérat, Me-terlinck'n hakikaten en uzaklaşan hayallerine hak kî bir heyecan bahşetti, Phédre'n gün-nahkâr aşkını san'atının bütün dikkat ve ülviyetile yaşattı, hem bu cefa geçen seneye nisbeten daha müteccnis bir heyetin iştiraki ile Mille. Bréville, Aricie rolunu mütelevvi, ince bir heyecan ile ifade etti; fakat Hippolyte rolunda makiyajı ve itinalı va'iyetleriyle *terre - cuite* ten bir heykeli andırın M. Escande, bazı beyitleri M. Luguet'ye nisbeten daha ziyade his ve ihtiras ile inş'ettise de onun *interp-retationu* hasin bir genç avcunun tahayyül ettiğimiz şahsiyetine daha yaklaşıyordu.

Nihayet Brunot trupu geldi. M. Brunot Cyrano'yu, Flam-

beau'yu, Figaro'yu kendine has samimî, neş'eli tarzda, ilk iki rolde biraz yeknesak, sonuncuda daha mütelevvi ve canlı bir ifade ile temsil etti. Sarah Bernhardt'dan beri kadın tarafından temsili an'ane olan Aiglon'un mustarip hayatını ve bilhassa ölümünü M. Almette, rakik bir hassasiyetle ifade ettise de rolün icabettiği kuvvete daima yaklaşmadı.

Ne yazık ki şehrimizin san'at ihtiyacı ile mütelevvi bir sahneye hâlâ malik olmadık. Klasik piyesler dekora müftekir değilsen de diğerinde sahnenin ve dekorun sefaleti pek elim surette hissedilmektedir.

Bu sene gördüğümüz piyeslerden burada tetkik etmek istediğim, on sekizinci asırda Fransız temâşasının şaheseri, "Figaro'nun izdivacı",dır.

Bütün edebî şöhretini iki komediye medyun olan, fakat onlar sayesinde pek mühim bir mevki ihraz eden Beaumarchais'in bu pyesi, en kıvrık entrikalar - Figaro "dört, beş entrikayı birden idare edebilmek," ile müftehridir. - en gülünç haller, *quiproquolar* ile doludur. Lâtfeler, nükteler, vecizeler göz kamaştırıcı bir parıltı ile tevali eder. Bununla beraber ince bir

hassasiyet mündemiçtir. Zevci olan çapkın asilzadeyi saf vefakâr aşkile uyardıran güzel comtesse pek zarifane intikam alıyor; fakat comte un kendisi den deriğ ettği aşkı başka taraftan beklemek ihtiyacını da rencide kalbi de müphem surette hissetmektedir. Bu iştiağı ik uyandırın Chérubin, çocukluktan delikanlılık çağına geçmekte olan çapkın, yaramaz ve pek lâtif bir simadır. Bunların etrafındaki eşhas:

"Sev-la Berbernde," tanıdığımız müfettiş, hem mütebassis hem azamet tas'ar musiki mualımı Basile, evlemek istediği genç oğlu olduğunu keşfince muaciz bir aşıkadan müşfik bir ana olan Marcelin, s rhoş bağçevan, aptal hakim hep üstadane tasvir edilmiş enmuzeçlerdir.

Bunların arasında bütün ihtirizlar, tezyirler, mefsedetlere karşı saadetlerini muhafaza ve izdivaçlarını temine uğraşan Figaro ile nişanlısı şuh, Zeki, azımkâr bir çift, meşru aşkı ve tabii kanunu temsil ederler.

Vekayin tertibi, seciyelerini tetkiki, muhavverelerin zarafetile bir şaheser olan bu komedinin meziyeti bununla kalmıyor, o

en keskin ve cüretli bir içtimâî ve siyasî teokttir.

Lâtifeler, nûkteler altında uğuldayan bir ses sezilir ki beşinci perdenin monoloğunda bütün şiddetle feveran eder. Hakkını, azmü iradesini anlamay, başlamış büyük bir milletin tehditkâr şikâyetidir.

XVII inci asrın temaşası muhteşem ve ülvî nefasetile mahz bedayı hissine, din ve ahlakıyatta müstenit idi. Ferdin cemiyete tâbiyetini tanzim eden kuvvetleri kabul etmişti. Bu itaat ve merbutiyet yüksek makamlar tarafından sui istimal edilince XVIII inci asır bir tahribat asrı oldu. İçtimâî ıslahata teşebbüs edilpi, felsefe merakı etrafı sardı. Yeni fikirleri, tatbiki mümkün olup olmadığı tecrübe edilmeden hemen kabul etmek hırsı taammüm etti.

XVII nci asırda cismanî ve ruhânî sultaları şahsında cemetmeye Allah tarafından müvekkel o duğuna inanan ve inandıran güneş - Kralın perestişkârları arasında bir halkın tezellümüne makes olan cesur kalpler vardı. Fakat müteakıp asırda halk artık tazallüm ve şikâyetle iktifa etmiyerek öyle bir inkılâba hazırlanıyordu ki inkıâsatı bir asır sonra kendi milletine hitap eden büyük Türk şairinin lisanında şu suretle ifade edildi:

"Oyan, ey yareli şiri jeyan, bu habı gafletten!,"

Beaumarchais, kendi kalbinde ve etrafında galıyan eden bütün şikâyetlere, isyanlara tercüman olmuştur.

Figaro bir hizmetkârdır. Bundan evvelki piyeslerde hizmetkâr, efendisinin temaşager-

lere karşı hislerini ifadeye vesile olan vak'anın düğümlenmesine yardım eden bir mahremi esrar veya güldüren bir soytarıdır. Bu piyesin mukaddimesi olan "Sevila Berber,"inde Figaro bunların hepsidir ve efendisinin izdivacına hizmet eder. Şukadar ki o ailesi meçhul halk çocuğu tahsil görmüş, edebiyattan baytarlık ve hekimliğe kadar her san'atle iştiğal etmiş, müteşebbis, azımkâr, zeki ve neş'eli bir şahsiyettir. Fakat ikinci piyeste Figaro ön sıfa geçer, vak'anın kahramanı odur. Kendi izdivacı için çalışır, efendisinin rekabetine karşı muvaffakiyetle mücadele eder.

Beşinci perdenin başlangıcındaki monolokta, ki Fransız edebiyatının abidelerindendir, düğün akşamı hiyanetinden haksız olarak şüphelendiği nişanlısını bağçenin karanlığında gözetlerken bütün infalleri feveran eder.

"Comte cenapları, siz ancak dünyaya gelmek külfetini ihtiyar buyurdunuz; halbuki, ben va lahi, yalnız idamei hayat için sarfettiğim mesai, İspanya'nın senelerce idarei hükûmeti kadar müşkül oldu.,"

Sonra kendi karışık sergüzeşt'lerini hikâye eder ki Beaumarchais'nin hayatının belki hakikate nisbeten solgun bir tasviridir. Vak'a İspanya'da cereyan ettiği halde o ecnebî çerçevede içinde muharrir kendi memleketinin cem'iyetine, müesseselerine hücum eder. Lisanının şiddetinden kimse kurtulmaz.

Zadegân, hükûmet adam'ları, iş adamları, ha imler, sansörler, matbaacılar, kitapçılar; Be-

aumarchais bu vesile ile hepsinden intikam almıştır.

O tariz erden çoğu darbu mesel hükmüne girmiştir.

"Bir memuriyet açıktı, bir riyazî lâzımı, dansöre tevcih edildi.,"

"Ekâbirin bize fenalık etmemeleri mahz lutuftur.,"

"Bir uşaktan beklenen meziyetler nazarı itibara alıdıkta zatıalınız uşak olmaya lâayık kaç efendi tanırırsınız?,"

Piyesin sahneye vazedilmesini sansör menetti. Muharrir XVIII inci asrın edebî, içtimâî hayatında pek mühim bir mevki tutan salonları dolaşarak piyesini okur ve her yerde tehalükle dinlenilirdi. Kral Louis XVI ile biraderi Monsieur'nün ve Adliye Nazırının muhalefetine karşı Kraliçe Mari Antoinette ile Kralın küçük biraderi Comte d'Artois'nin iltimasile müsaade istihsal edildi. Provalar esnasında piyes yeniden menedildi. Comte de Vaudreuil'ün kasrında hususî surette temsil edilerek pek ziyade alkışlandı. Nihayet 1784 te, yazıldıktan beş sene sonra, müthiş bir izdiham huzurunda oynandı. Tiyatronun kapılarında döğüştüler, üç kişi ezildi. Komedî, bilâtasıla 68 defa oynandı ki emsali görülmemiş bir muvaffakiyet idi. Reklamcılıkta da o zaman maharet kesbetmiş olan Beaumarchais, bazı umuri hayriye menfaatına temsiller vererek yüzüncü temsili idrâk etti.

Asilzadeler, kendi aleyhlerine müteveccih tarizleri her kesten çok alkışlarken istidlâl edilebilirdi ki artık imtiyazlarına itimadı kalmıyan bir sınıf bunları muhafaza edemiyecekti.

Dünya ticareti bahriyesi.

“ Büyük ticaret gemileri motörlerinde petrol istimaline başlandığından beri İngilterenin tefevvuku bahrîsi ehemmiyetini kaybetmek tehlikesine maruz kalmıştır .

1920 senesi temmuz sonunda dünya ticareti bahriyesinin bulunduğu esaslı noktaları tayin etmek mümkündür. Nazarı dikkatı celbeden birinci hal 1914 senesine nisbetle tonnaajın ehemmiyetli bir surette tezayüt etmiş olmasıdır. 1914 senesinde ticaret gemileri 45 milyon tonilato iken bu gün 66 milyon tonilato olmuştur. Buna nazaran üçte bir nisbetinde tezayüt vuku bulmuş demektir. Bünden başka tonnaajın tezayüdü kevfîyeti devam etmektedir. 1 haziran 1928 den 1 haziran 1929 a kadar olan devre esnasında ticaret gemileri 1,119,653 tonilato idi, halbuki bir sene sonra tonilato miktarı 1,761,749 olmuştur.

Tonnaajın tezayüdü keyfiyeti, Almanya müstesna olmak üzere, bütün devletlerin ticareti bahriyelerinde umumidir. Almanyada 1914 senesinde beş milyon tonilato mevcut iken bu miktar 1929 senesinde dört milyona

Halk ise kendi müddealarını alkışlıyordu. Vakıa Figaroda gay endiş ve ülvî bir gaye, halkın hukukunu siyanet gibi bir mefkûre aramak doğru değildir. O kendi yoluna dikilen maniaları iktihâm ile meşguldür. Harekâtının saiki hep şahsî menfaat, sınıf mücadelesi, post kavgasıdır. Piyes etrafta feveran eden hissiyata makes olduğu içindir ki o kadar şumullü bir ehemmiyet kesbetti.

Saltanatını ve şahsını bek-

tenezzül etmişti. Aradaki fark 1,977,990 tonilatodur. Bu tenezzülün sebebi Versay muahedenamesidir. Fakat Almanya hükûmeti tarafından ittihaz olunan müessir himaye tedbirleri sayesinde Alman ticaret gemilerinin tonnaajı tedricen artmıştır. Alman ticaret gemilerinin tonlatosu Umumî harbin ferdasında 600,000 tonilatoya düşmüştü, halbuki 1928 - 1929 senesinde 315,301 tonilato kadar bir tezayüt görülmüştür.

İngiltere ve Holanda hükûmetleri ticaret gemilerinin tonlatosunun pek hafif bir nisbette tezayüt etmişlerdir. İngiltere 18,800,000 tonilatodan 20 milyon tonilato oya çıkarmıştır. Bilakis bahrî ticaretlerini matlup şekilde temin edemeyen milletler yeni gemiler inşa etmişlerdir. En şayanı dikkat misal Amerika tarafından gösterilmiştir. Amerika ticaret gemilerinin tonnaajı iki milyondan on bir milyona fırla-

leyen akıbetten tamamen gafil ve - bütün müstebitler gibi - kelimeleri men'etmekle fikirleri men'edebileceğine zahip olan biçare Louis XVI, bu komedi kendisine arzolunup okunduğu zaman, umuma karşı temsilini tehlikel bularak dedi ki:

“ Bunu oynamadan evel Bastille kalesinin yıkılması lâzım gelirdi..”

108 inci temsilde Bastille hâk ile yeksan olmuştur.

Seniha Sami

mıştır ki aradaki fark dokuz milyondur. Japonyayı da keza zikredebiliriz. Bu devletin bahrî ticareti 1,7 milyon tonilatodan 4,1 milyon tonilatoya çıkmıştır ki aradaki fark 2,779,000 tonilatodur. İtalya da 1,430,000 den 3,215,000 tonilatoya geçmiştir ki arada görülen fark 1,785,000 tonilatodur. İtalya devleti, malûm olduğu üzere, Trieste'nin ticaretine ve ticaret gemilerine vazıy yet etmiştir. Bahrî ticaretini artıran devletler arasında Holandayı da zikredebiliriz. Bu vaziyetten her devletin ticaretini kendi gemileriyle temin etmek istemekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu hal himaye politikasını icabettirmiştir. Bu siyaset Amerika ve İtalya da en yüksek dereceye vâsıl olmuştur. Fransa ticaret filosunu aynı nisbette artırmıştır.

Bir taraftan ticaret gemilerinin tonnaajı arttığı gibi diğer taraftan da nakil vasıtaları ehemmiyetli derecede salah kesbetmiştir. Evvel emirde yelkenli gemiler miktarı gittikçe tenakus etmiştir. Bu gemilerin tonnaajı 1914 sendinde 2,310,000 tonilato iken 1928 senesinde 1,765,000 ve 1929 senesinde 1,666,000 tonilatoya düşmüştür. Yelkenli gemiler yavaş yavaş ticarî nakliyatındaki mevâzilerini tamamen kaybetmektedir.

Buharla müteharrik gemiler yelkenli gemilerin yerine kaim olmuştur. Motörlü gemiler süratla seyrettikleri gibi fazla miktarda ticaret eşyası da